

‘SÖZDE KIZLAR’ ROMANINDA BATILI VE DOĞULU KARAKTERLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

A Comparison of Eastern and Western Characters in the Novel “Sözde Kızlar [So-Called Girls]”

Abdullah DURAKOĞLU *, İpek Beyza ALTIPARMAK **

ÖZET

Bu çalışmada, Peyami Safa'nın Türkiye'nin toplumsal değişiminden doğan bunalımını konu alan romanlarından biri olan ‘Sözde Kızlar’ romanındaki Batılı ve Doğulu karakterler karşılaştırılarak Türk toplumundaki yanlış Batılılaşma anlayışı ele alınmıştır. Romandaki Batılı tipler her türlü ahlaksızlığı yapabilen kötüyü, Doğulu tipler ise masumiyeti ve iyiyi temsil etmektedirler. Safa'nın bu romandaki Batılı karakterlerinden bazıları bohem bir yaşam sürmenin sonucunda bedenlen veya ruhen hastalanmaktadır. Hastalanan Batılı karakterlerden Behiç frengiye, Salih ve Hatice ağır depresyona, Nazmiye Hanım ve Nevin ise bunalıma girmişlerdir. Özellikle Safa'nın Behiç'e yüklediği frengi hastalığı manidardır. Literatürdeki adı, Syphiliz (sifiliz) olan bu hastalığın, halk dilindeki adından da anlaşılacağı gibi, toplumumuzda, özellikle de Osmanlılar döneminde, Avrupalılara ait olduğuna ilişkin bir algı vardı. Zira eserde Behiç, frengiye Avusturya'da kapılmış ve bu hastalığı Hatice'ye ve anne karnındaki çocuğuna bulaştırmıştır. ‘Sözde Kızlar’ romanına bu açıdan bakıldığında bu eserin, Peyami Safa'nın muhafazakâr tutumunu gösterdiği görülmektedir. Ancak böyle bir tutuma sahip olması Safa'nın Batı karşıtı olduğu anlamına gelmez. Ona göre, Türk toplumu Batılılaşmayı oldukça çarpık algılayıp yaşamıştır. Batının yanlış anlaşılması yanlış Batılılaşma sürecinin yaşanmasına neden olmuştur. Zira Türk toplumunun büyük bir bölümü Batı'yı Batılılardan değil, Batılılaştığını iddia eden Doğululardan tanımaya çalışmıştır. Çalışmanın sonunda Safa'nın ‘Sözde Kızlar’ adlı romanının Batılılaşmanın yanlış anlaşılma yönlerini eleştirip Doğudan yana tercihte bulunmasıyla şekillendiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Peyami Safa, Sözde Kızlar, Doğu- Batı Sorunu, Batılılaşma, Toplumsal Değişim.

* Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji, adurakoglu06@gmail.com

** Araş. Gör. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji, ipekbezyaltiparmak@hotmail.com

ABSTRACT

In this study, Peyami Safa’s understanding of wrong westernization is discussed with a comparison of Eastern and Western characters in his novel “Sözde Kızlar” one of his novels about depression caused by social changes in Turkey. Western characters represent bad that can do every kind of immorality while Eastern Characters represent good and innocence. Some of these Western characters get a mental disease as a result of their Bohemian life styles. Among these Western characters, Behiç gets syphilis, Nazmiye and Nevin sink into a depression. Especially the disease syphilis is meaningful. As can be understood from its common name in public, the disease is thought to belong to Europeans especially during the Ottoman time. Behiç gets this disease in Australia and transmits it to his wife and his infant. Considering this point of view, Peyami Safa shows his conservative thoughts in his novel “Sözde Kızlar”. However, it doesn’t mean that Safa is against the West. According to him Turkish people understand and live the West in a wrong way. This wrong understanding of the West has caused wrong westernization. Likewise, most people try to get to know the West not from Western people but from Eastern people who think that they are westernized. At the end of the study it is seen that Peyami Safa criticizes the aspects of westernization that are understood in a wrong way and takes sides with East.

Key Words: Peyami Safa, Sözde Kızlar, East-West Problem, Westernization, Social Changes.

1. GİRİŞ

Peyami Safa, cumhuriyetçi-muhafazakâr düşüncenin en önemli figürlerinden biridir. Küçük yaşlardan itibaren yazı hayatına giren Safa, yaşamının sonuna dek çeşitli dergi ve gazete sütunlarında yazan üretken bir yazardı. Geniş bir kültüre sahip olan Safa, Servi Bedi müstear ismiyle cinayet ve aşk romanları da yazmıştır. Doğu-Batı sorununu işlediği romanları ise Cumhuriyet edebiyatının çeşitli açılardan çözümlenmeyi bekleyen örnekleri arasında gösterilmeyi hak etmektedir. Bunlar arasında ‘Sözde Kızlar’ adlı romanı da yer almaktadır. Ancak Safa’nın Batılılaşmaya verdiği tepkiyi anlamak için konumuzu ilgilendirdiği kadarıyla Türk Batılılaşmasının tarihine ve Türk romanlarındaki yanlış batılılaşma temasına genel hatlarıyla bakmanın gerekli olduğu söylenebilir.

2. TÜRK BATILILAŞMASI

Türk Batılılaşması, Osmanlı İmparatorluğu’nda başlayıp Cumhuriyet Türkiye’sinde yeni boyutlar kazanan, Batı Avrupa’nın toplumsal ve fikirsel bileşimini ulaşılması gereken hedef olarak gösteren bir harekettir. Bu görüş bazen ılımlı bir biçimde ortaya çıkmış, bazen de geleneksel kültür unsurlarımızı eleştiren ve onlara karşı çıkan boyutlar haline gelmiştir (Mardin, 1995: 9).

Eleştirel bir bakış açısıyla Türk Batılılaşmasının tarihini inceleyen Mümtaz Turhan (1969: 191-196)'a göre, Türk toplumunda ilk Batılılaşma hareketleri Lale Devri'nde başlamıştır. Bu devrin şüphesiz en büyük yeniliği, İbrahim Müteferrika'nın Sait Efendi'yle birlikte hizmete sundukları matbaadır. İlk Türk matbaasının hizmete girmesi, memlekete yeni bilgi ve fikirlerin girmesine de neden olmuştur.

Lale Devri'nden Tanzimat'a kadar olan yaklaşık yüz yıllık dönemde Batılılaşma faaliyetlerinin ordunun ıslahı konusunda yoğunlaştığını vurgulayan Turhan, bu dönemdeki diğer yenilik hareketlerinin de daha çok ordunun ıslahını desteklemeye yönelik olduğunu iddia eder. Ona göre imalathaneler, fabrikalar, tersaneler ve okullar ordunun ihtiyaçlarını temin etmek için tesis edilmiştir. Zira o dönem devlet adamlarına göre, mağlubiyetlerimizin asıl nedeni, orduda düzenin bozulmasıydı. Onlara göre, Batıların harp tekniğine göre, orduyu ıslah ederek veya Batılı tarzda yeni bir ordu kurarak Batılı ordular karşısındaki mağlubiyetlerimiz sona erecekti. Ancak ıslahat ve yenileşme hareketlerinden sonra da toprak kayıplarımız devam etti. Böylelikle askeri alanda yapılan yeniliklerin yeterli olmadığı anlaşıldı ve bu nedenle Tanzimat döneminde, Batılılaşma faaliyetlerine başka bir cepheden yaklaşılmak istendi (Turhan, 1969: 296; Aygün, 2010: 69).

Tanzimat döneminde Batılılaşma faaliyetleri gayesini değiştirdi. Bu dönemden itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun idari ve toplumsal yapısının Batılı devletlerin yapısına benzetilmesine yönelik reformlar yapılmaya başlandı. Yapılan bu reformlara rağmen devletin faaliyet tarzında ve idare mekanizmasında önemli bir değişiklik olmadı. Ancak asıl değişimler, bunların dışında gerçekleşmiştir. Bu itibarla Tanzimat hareketi, diğer alanlarda az da olsa başarılı olmuş teşebbüslerin başlangıcı sayılabilir. Dil ve edebiyat bu alanların başında gelmektedir (Turhan, 1969: 247- 248; 296).

3. TÜRK ROMANLARINDA YANLIŞ BATILILAŞMA TEMASI

Tanzimat Dönemi'nden sonra edebiyatımıza bir tür olarak giren roman, daha önce işlenen eserlerden farklı olarak Batılılara uygun yeni bir anlatım tarzı ve anlayışı getirmiştir. Bu türle ilgili eserler, ilk başta Fransız yazarlardan çeviriler yapılarak okuyucuya sunulmuş; daha sonra da aynı teknikle romanlar yazılmaya başlanmıştır. Bunlar arasında, Ahmet Mithat Efendi'nin 'Kıssadan Hisse', Namık Kemâl'in 'İntibah', Recaizâde Mahmut Ekrem'in 'Araba Sevdası' Şemseddin Sami'nin 'Taaşuk-ı Talat ve Fitnat' adlı eserlerini saymak mümkündür (Aytaş, 2002: 134).

Tanzimat Dönemi'nden sonra kaleme alınan bu eserlerin bir bölümünde, aşırı Batılılaşmış, başka bir ifadeyle kendisini Batılılaşmaya kaptırmış tipleri de bulmak mümkündür. Bu tiplerden biri, klasik ifadesini Recaizade Mahmut Ekrem'in 'Araba Sevdası' adlı eserinde bulur. 1896'da yayınlanan bu romanın kahramanı Bihruz Bey tipik bir Batılılaşmış züppe olarak nitelendirilebilir. Romanda Bihruz Bey, tembel sürekli aptallıklar yapan birey olarak betimlenir. Batılılara özentili duyan Bihruz Bey'in en dikkat çekici özelliği, Batı uygarlığının maddi yanına olan aşırı tutkusudur. Ayrıca

o, kültür açısından iki arada kalmışlığı da temsil etmektedir. Bu eserle, Batılılaşma yolundaki Osmanlı'nın arkasında gizlenen sosyal gerilimleri de fark etmeye başlarız. 'Araba Sevdası' adlı eser, yüzeysel Batılılaşma tavrını yeren ilk eserlerden biri olması bakımından da önemli bir yere sahiptir (Mardin, 1995: 35- 36).

Türk edebiyatında ilk örneklerini 19. yüzyılda gördüğümüz Bihruz Bey gibi alay konusu olan tipler, 20. yüzyıl edebiyatımızın da karakterleri arasında yer alır. Bu karakterler, özellikle romanlarda bazen komik, bazen de trajik olarak kültürlerine ihanet eden ve kaçınılması gereken tipler olarak ortaya çıkarlar. Bunlar arasında ilk ortaya çıkanlardan biri, Ahmet Mithat Efendi'nin 'Felatun Bey'idir. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 'Şık' adlı romanının kahramanı, Şatıroğlu Şöhret ve Nabizade Nazım'ın 'Zehra' adlı romanındaki Suphi de bu tipler arasında yer alır (Mardin, 1995: 41). Sonraki dönemde de Halit Ziya Uşaklıgil'den Yakup Kadri Karaosmanoğlu'na, Kemal Tahir'den Atilla İlhan'a ve Orhan Pamuk'a kadar farklı dönemlerden, farklı edebi anlayışlardan ve dünya görüşlerinden birçok yazar romanlarında Batılılaşma olgusunu çeşitli yönleriyle işlemiştir (Demir, 2012: 534). Batılılaşma olgusunun yanlış anlaşılan yönlerini eleştirmeye yönelik kaleme alınan eserlerinin hepsinin en kucaklayıcı mesajı, Türk halkının önemli bir bölümünün Batı Medeniyeti'ni oluşturan ana unsurların neler olduğunu kavramada başarısız oluşudur. Bu başarısızlık roman karakterlerinde olduğu gibi, kişinin zaman zaman komik duruma düşmesine, alay konusu olmasına ve hatta hayatının alt üst olmasına neden olmaktadır.

4. 'SÖZDE KIZLAR' ROMANI

4.1. Eserin Takdimi ve Özeti

Roman, Doğulu ve Batılı yaşam tarzlarını tatbik eden kişilerin karşılaştırılması üzerine kurgulanmıştır. Bu romanda Batılı karakterler bedensel hazları yüceltmekte ve kendilerini bohem bir hayata kaptırmaktadırlar. Bunun sonucunda Batılı karakterler, kendi yaşam tarzının neden olduğu felaketlere sürüklenmekte ve bu nedenle buhranlar yaşamaktadırlar.

Doğulu karakterler ise geçmişten gelen değerleri yüceltmekte ve sakin bir yaşam sürmektedirler. Doğulu karakterler, yaşam tarzı sayesinde kendi ruhunda ve yaşadığı çevrede çatışma ve buhran yaşamamakta, günlük hayatın içinde karşılaştığı sıkıntıları da sahip olduğu manevi silahları sayesinde kısa zamanda aşmaktadırlar.

Milli Mücadele döneminde kaybolan babasını romanın neredeyse sonuna kadar arayan Mebrure, kendisini İstanbul'da alafranga hayat süren çeşitli insanların etrafında bulur. Kendisinin bile ne kadar kalacağını bilmediği bu evde bir ara kendisine ilgi duyan erkek kahramanlardan Behiç'in cazibesine kapılır. Behiç, romanda Mebrure'yi kendisiyle evlenme konusunda ikna etmeye çalışmaktadır. Behiç, Mebrure'nin gönlünü çelmek için ona birlikte Anadolu'ya yerleşmeyi teklif ederek Anadolu'ya yapılan seyahatin kendisini tüm ahlaki zaafardan kurtaracağını belirtir. Behiç'in

söylediklerinin doğruluğundan derin endişeler taşıyan Mebrure, alafrağa hayata dalan bu erkek kahramana yaklaşım yaklaşımına konusunda kararsız kalır. Behiç, daha önce Doğulu bir yaşam tarzına sahip bir aileden gelen Hatice (Belma)'nin de gönülünü çelmeye çalışmıştır. Behiç'ten etkilenmesiyle kısa zamanda Batılı bir karakter haline gelen bu genç kız, Behiç ile yaşadığı ilişki sonucu hamile kalır. Bu olay, Hatice'nin başına gelen felaketler dizisinin başlangıcı olur. Hatice, bir yandan karnındaki çocuğun yaşaması için tüm fedakârlığı yapmakta bir yandan da gebelik durumunu çevresinden saklamak için mücadele etmektedir. Böylece Hatice, çocuk sahibi olur. Ancak Behiç ve Hatice'nin çocuğu frengilidir. Behiç, çocuğun tedavi edilmesini istememektedir. Onun amacı, çocuğun ortadan kaldırılmasını sağlamaktır. Behiç, Hatice'nin direnmesine rağmen çocuğu diri diri toprağa vererek onun katili olur. Yaşanan bu olayların etkisiyle Hatice, girdiği bunalımların sonucu hastaneye kaldırılır. Tedavi sürecinde kendi geçmişiyle hesaplaşan Hatice'nin bu süreçte ilk aklına gelen isimlerden biri Mebrure'dir. Hatice'nin amacı, Mebrure'yi Behiç'ten kurtarmaktır. Mebrure, Behiç ile Hatice'nin birlikte yaşadıkları her şeyi, ilk defa Hatice'nin ağzından öğrenir. Böylelikle Mebrure, Behiç'e ilişkin tüm düşüncesini değiştirir. Hatice ise bir süre sonra bilinçli bir biçimde içtiği süblimenin etkisiyle hayatını kaybeder. Böylelikle Hatice'nin başına gelen musibetler ve Behiç hakkında bilgi sahibi olan Mebrure, Fahri'ye daha çok ilgi duymaya başlar. Çünkü Mebrure'nin ağzından Fahri, Behiç'in aksine fakir, samimi, temiz duyguları olan bir Doğulu erkektir. Bu süreçte, Belma'dan doğan çocuğunu diri diri toprağa verdiği açığa çıkan Behiç tutuklanır. Roman, Mebrure'nin babası, İhsan Efendi'nin gazete ilanını görmesi ve biricik kızı Mebrure'ye mektup yazmasıyla sona erer. Böylelikle Mebrure huzura kavuşmuş ve Fahri ile birlikte geleceğe ilişkin planlar yapmaya başlamıştır.

4.2. Batılı Tipler

4.2.1. Nazmiye Hanım: Mebrure'nin kaldığı evin en büyüğüdür.

4.2.1.1 Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: Romanda Nazmiye Hanım'ın yaşıyla ilgili bir bilgi yoktur. Ancak Nevin ve Behiç adında iki gencin annesi olmasından ve yapılan betimlemelerden Nazmiye Hanım'ın orta yaşlı bir kadın olduğu bilgisine varılabilir. Bununla birlikte romanda Nazmiye Hanım'ın ilerleyen yaşına rağmen diri bir vücuduyla güzel ve ihtişamlı bir kadın olduğundan söz edilmektedir.

4.2.1.2. Yaşam Biçimi: Şişli'de Mebrure'nin kaldığı köşkün sahibesi olan Nazmiye Hanım, burada sık sık eğlenmek için kabul günleri organize etmekte, bu günlere kendisi gibi bohem bir hayat tarzına sahip olan insanları davet etmekte ve bu davetlerde kendi çocuklarının yaptığı gayri ahlaki davranışlara dahi göz yummaktadır. Günlerinin büyük bir bölümünü dışarıda geçiren Nazmiye Hanım, en çok Şişli ve Beyoğlu'nda gezmektedir. Salih gibi kendisinden daha genç erkeklere yakınlık duyan Nazmiye Hanım, başkaları tarafından farkına varılır düşüncesiyle temkinli davranmaktadır.

4.2.1.3. Karakteri ve Ruh Hali: Neşeli ve iltifatkâr olan Nazmiye Hanım, eğlence ahablarıyla arasının bozulması ve evlerini ziyaret etmemesi nedeniyle sonraki dönemde asabi bir ruh haline sahip olur. Bu dönemde odasında oturup dikiş diken Nazmiye Hanım, ev dışında çok vakit geçirmez. Daha sonraki dönemde ahabplarının evini ziyaret etmesiyle eski haline dönen Nazmiye Hanım'ın keyifli günleri, oğlu Behiç'in tutuklanmasıyla sona erer.

4.2.2. Behiç: Nazmiye Hanım'ın oğludur.

4.2.2.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: Romanda Behiç'in yaşıyla ilgili bir bilgi olmasa da betimlemelerden 20'li yaşlarda olduğu bilgisine varılabilir. Fiziksel bakımdan Batılılara benzeyen Behiç sarı saçlı, mavi gözlü, bıyiksız, küçük ve yuvarlak başlıdır. Mebrure'nin ağzından Behiç, moda gazetelerinde zarif duruşlarını beğendiği gençlere benzeyen biçimli bir şekildir. Romanda ayrıca Behiç'in sevimli bir görünümüne sahip olmasından söz edilmektedir.

4.2.2.2. Yaşam Biçimi: Behiç, tacizkar ve kumarbaz olmakla birlikte Batılılara özgü bir spor branşı olan Tenis meraklısı bir genci temsil etmektedir. Tamamen bedensel hazlarına göre yaşayan Behiç, içgüdülerini temin etmek için sık sık yalan söylemekte ve genç kızların zaaflarından yararlanmayı iyi bilmektedir.

4.2.2.3. Karakteri ve Ruh Hali: Son derece tehlikeli bir zekâya sahip olan Behiç, memleket meselelerine karşı hiçbir hassasiyeti olmayan umursamaz, vurdumduymaz, sinsi, yalancı, sahtekâr ve kadın düşkünü bir gençtir. Behiç'in en yakın arkadaşı Siyret'tir. İki kafadar sık sık birlikte dışarı çıkmakta ve arkadaşı Siyret'e sinsice tasarladığı planlarını anlatmaktadır. Genellikle muzip ve neşeli bir ruh haline sahip olan Behiç, frengili çocuğunu diri diri toprağa vermesine rağmen vicdani azabı çekmemiş, bu olay ancak açığa çıktıktan sonra tutuklanacağı ihtimali aklına gelince derin uykulara dalamamaya ve rüyalarında cinayet mahkemesinin loş koridorlarını görmeye başlamıştır. Bu olay açığa çıkmadan önce de frengili olması nedeniyle Behiç'in keyfi kaçmıştı. Ancak Behiç, soranlara hastalığının migren olduğunu söyleyerek hastalık sürecinde de düşünceli ve zayıf görünmemek için gülmeye ve şakalar yapmaya devam etmiştir. Romanda Behiç'in tutuklandığı ifade edilmekle birlikte bu süreçte nasıl bir ruh haline büründüğu hakkında bilgi yoktur.

4.2.3. Nevin: Behiç'in kardeşidir.

4.2.3.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: 20'li yaşların başında olan Nevin, ince telli, kumral saçlı, giyimine özen gösteren zayıf bir kızdır.

4.2.3.2. Yaşam Biçimi: Zamanının büyük bir bölümünü dışarıda gezerek geçiren Nevin, köşkte annesiyle birlikte kabul günleri organize eder. Öte yandan Nevin, Mebrure'nin köşkteki en çok konuştuğu kişidir. Nevin, bu yolla Mebrure'yi baştan çıkarmaya çalışır.

4.2.3.3. Karakteri ve Ruh Hali: Eserin başında son derece neşeli ve muzip olan Nevin, bir süre sonra baş ağrılarından dolayı dostlarına kabul günlerine ara verdiğini bildirir. Yüzünde can sıkıntısı izleri çıkmaya başlayan Nevin, birden asabileşir. O, herkesi tenkit etmeye ve çok sevdiği köpeğini bile dövmeye başlar. Daha sonraki dönemde Nevin, tekrar kabul günleri düzenlemeye başlasa da eski neşeli haline bir daha dönemez.

4.2.4. Siyret: Bankada çalışan Siyret, Behiç'in en yakın arkadaşı ve sırdaşıdır.

4.2.4.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: Romanda Siyret'in fiziksel özellikleri ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmese de dış görünüşüne ve giyimine özen göstermeyen bir karakteri temsil ettiği söylenebilir. Behiç'in yakın arkadaşı ve sırdaşı olması nedeniyle Behiç'e yakın yaşlarda olduğu söylenebilir.

4.2.4.2. Yaşam Biçimi: Bazı önemli hususlarda Behiç'e akıl veren Siyret pratik zekâsı sayesinde ani kararlar verebilen, başka bir deyişle hızlı bir yaşam biçimine sahip olan genci temsil etmektedir. Siyret pratik olması nedeniyle Behiç'e zaman zaman yardımcı olarak onu yönlendirmektedir. Ayrıca Siyret, hatırı sayılır geliri sayesinde istediği arzularını gerçekleştirmekte ve bu gelirin kendisine sağladığı itibardan da yararlanmayı iyi bilmektedir.

4.2.4.3. Karakteri ve Ruh Hali: Behiç gibi kadın ve kumar düşkünü, muzip ve neşeli bir ruh haline sahip olan Siyret, aynı zamanda ani kararlar verebilen rahat ve serbest tavırlarıyla dikkat çeken bir karakteri temsil etmektedir. Belma'nın intihar etmesine bile kayıtsız kalan Siyret de Behiç gibi umursamaz ve bencildir.

4.2.5. Naciye Hanım: Nazmiye Hanım'ın en yakın dostudur.

4.2.5.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: Romanda Naciye Hanım'ın fiziksel özelliklerine ve yaşına ilişkin bilgi yoktur. Ancak orta yaşlı Nazmiye Hanım'ın en yakın arkadaşı olduğundan ve Salih tarafından yaşlı kadın diye söz edildiğinden Nazmiye Hanım'a yakın yaşlarda olduğu söylenebilir.

4.2.5.2. Yaşam Biçimi: Dostu Nazmiye Hanım kadar zengin olmayan Naciye Hanım, kızı Güzide'nin varlıklı genç erkeklerle birlikte olmasına göz yummakla birlikte kendisi de her yaşta erkeklerle para karşılığı ilişkiye girmektedir. O, kızı Güzide'nin gayri meşru ilişki sonucu Siyret'ten hamile kalmasını bile bir fırsat olarak görmektedir. Çünkü Naciye Hanım, kızının hamile kalmasını, onun zorunlu olarak varlıklı bir genç olan Siyret ile evlenmesine neden olacak bir olay olarak görmek ve kızının evlenmesine de kendisi karar vermektedir.

4.2.5.3. Karakteri ve Ruh Hali: Zengin ve varlıklı insanların itibarından ve parasından yararlanmak için her türlü yola başvuran Naciye Hanım son derece tamahkâr, fırsatçı ve görkemli hayat yaşayan insanlara özenen bir kadını temsil etmektedir. Ancak buna rağmen Naciye Hanım, yürüyüşüyle ve edasıyla dahi dışarıdan ciddi ve vakur görünmeyi iyi bilmektedir.

4.2.6. Güzide: Naciye Hanım'ın kızı.

4.2.6.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: 16- 17 yaşlarında olan Güzide, eserde çok ayrıntılı betimlenmese de, onun ince kollarından, ince bacaklarından ve küçük ayaklarından söz edilmesi nedeniyle narin ve zarif bir görünüme sahip olduğu söylenebilir.

4.2.6.2. Yaşam Biçimi: Güzide, gençliğinin ilk yıllarının verdiği heyecanla çevresindeki tehlikelerin farkında olmadan her türlü hazzı tatmaya yönelik yaşamaktadır. Güzide'nin bu yaşantısı zaman zaman kaygılanmasına neden olsa da, hazzı her şeyden daha çok değer verdiği için bohem bir yaşam tarzından vazgeçmemektedir.

4.2.6.3. Karakteri ve Ruh Hali: Siyret'e yakınlık duyan ve onunla girdiği ilişki sonucu hamile kalan Güzide, her genç erkeğe kolayca âşık olabilecek kadar saftır. Kendi başına karar alamayan, Güzide, Siyret ile evliliği söz konusu olduğunda dahi hiçbir görüş beyan etmemiştir.

4.2.7. Salih: Mustafa Efendi'nin en büyük çocuğu.

4.2.7.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: Eserde Salih'in yaşına ilişkin bir bilgi yoksa da 25 yaşına varmadan ölen Hatice'nin ağabeyisi olması ve genç olması nedeniyle 26-35 yaşlarında olduğu söylenebilir. Çiğ renkte ufak bıyıklı Salih, Mebrure'ye göre, garip bir mahlûkattır.

4.2.7.2. Yaşam Biçimi: Naciye Hanım gibi kendisinden yaşça büyük kadınlarla birlikte olan Cerrahpaşalı Salih, bohem bir yaşam sürme arzusuyla sık sık Şişli'deki köşke gider. Ancak Salih, orta halli bir ailenin çocuğu olduğundan eğlence ve giyim masraflarını kendi cebinden karşılayamaz. Bu nedenle dolandırma ve borç alma yoluna gider. Dolandırdığı kişilerden biri de Behiç'tir. Bunun üzerine Behiç, Salih'i mahkemeye verir. Hatice'nin Behiç ile yaşadıkları olaylar da Salih ile Behiç'in arasının daha da açılmasına neden olur. Bundan böyle Salih, Şişli'deki köşkten hiç kimseyle görüşemez. Salih'in bu dönemde sonra psikolojisi bozulur. Her gece içki içer, kimseyle konuşmaz, odasına kapanır.

4.2.7.3. Karakteri ve Ruh Hali: Şişli'de geçirdiği ilk günlerinde son derece neşeli olan Salih, bir dönem sonra alacaklıların kendisini sıkıştırması, Behiç'in mahkemeye vermesi ve kız kardeşi Hatice'nin başına gelen olaylardan sonra psikolojisi bozulmaya başlar. Eski neşesi kalmayan Salih, somurtkan ve öfkeli bir kişi haline gelir. Bu dönemden sonra halüsinasyonlar görmeye başlayan Salih, bundan böyle kendine gelemez.

4.2.8. Hatice (Belma) : Mustafa Efendi'nin kızı.

4.2.8.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: İntihar ettiğinde henüz 25 yaşında olmayan Hatice'nin fiziksel özellikleri eserde çok ayrıntılı betimlenmese de, kendisi, giyimi ve makyajıyla garip mahlûkat, daima hareket halinde bulunması nedeniyle vücuduyla ise oynak olarak nitelendirilmektedir.

4.2.8.2. Yaşam Biçimi: Yaşadığı mahalleyi, ailesini ve ismini beğenmeyen Hatice, kendisine Belma diye hitap edilmesini istemiş, şöhret olmak amacıyla Viyana'daki aktristleri tanıdığını söyleyen Behiç'e yakınlık duymuş, onunla 6 yıl boyunca birlikte olmuştur. Geleneksel bir aileden gelen Hatice, tüm geleneksel bağlardan kendisini kurtarmak için her şeyi göze alabilmektedir. Bu yönüyle Hatice, özentisi olarak nitelendirilebilecek bir yaşam tarzına sahiptir.

4.2.8.3. Karakteri ve Ruh Hali: Şöhret olma umuduyla Behiç ile birlikte yaşayan Hatice, eserin ilk bölümlerinde son derece hayalperest ve neşeli bir karakteri temsil etmektedir. Hatice, Behiç'in kendisini aldattığının farkına varsa da ikisi arasındaki ilişki yıllarca devam eder. Hatice, bu süreçte küçük buhranlar yaşamaya başlamıştır. Hatice'yi, hayatında en çok etkileyen olay çocuğunu, babası Behiç'in diri diri toprağa vermesidir. Bu olaydan sonra Hatice, bunalıma girdiğinden hastaneye kaldırılır. Kaldırıldığı hastanede bilinçli bir biçimde zehir içen Hatice, hayatına son verir.

4.3. Doğulu Tipler

4.3.1. Mebrure: Romanın başkahramanı.

4.3.1.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: Romanda yaşı belirtilmese de Nevin'in küçüklük arkadaşı olması nedeniyle Mebrure'nin yaşının 25 dolaylarında olduğu söylenebilir. Mebrure, buğday tenli, siyah saçlı, siyah gözlü ve ince belli bir kızdır. Ayrıca Mebrure, dolgun etli bir kız olmasına rağmen narin burnu ve ince beliyle zarif bir görünüme sahiptir.

4.3.1.2. Yaşam Biçimi: Tüm Doğulu tipler gibi Mebrure de manevi değerlere bağlı, iffetine düşkün, sakın bir yaşamdan hoşlanan bir genci temsil etmektedir. Bununla birlikte Mebrure az konuşur, çok dinler. Çevresindeki insanları sürekli gözlemleyerek onları teşhis eder. İçinde bulunduğu ortama katlanan Mebrure, çevresindeki tehlikelerin farkına vararak bunlardan sakınmaya çalışır.

4.3.1.3. Karakteri ve Ruh Hali: Uzun zamandır babasından haber alamayan ve bulunduğu ortamdaki tehlikelerin farkında olan Mebrure kaygılıdır. Daha sonraki dönemde Mebrure Nadir, Nadir'in annesi ve Fahri ile tanışır. Bu kişiler Mebrure'ye yardım ederek onun kaygılarının azalmasına neden olurlar. Böylece Mebrure'nin umutları da artmıştır. Eserin son bölümünde Mebrure'ye babasından mektup gelir. Mebrure, en çok bu mektuba sevinir. Böylece, Mebrure, sadece Anadolu seyahatine ilişkin değil, geleceğe ilişkin planlarını Fahri ile birlikte yapmaya başlar. Mebrure, eserin sonunda kendini son derece, mutlu, huzurlu ve güvende hissetmeye başlar.

4.3.2. Fahri: Nadir'in arkadaşı.

4.3.2.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: 27- 28 yaşlarında bir genç olan Fahri, yanık yüzlü, başı, elleri ve ayakları büyük bir kişidir. Genelde üstü başı dağınık ve pantolonu ütüsüz geçen Fahri'nin konuşurken yüzü kızarmaktadır.

4.3.2.2. Yaşam Biçimi: Savaşlarda askerlik yaptığından nerdeyse tüm gençliğini orduda geçiren Fahri, postane memurudur. O, her insanla kolayca iletişim kurabilecek kadar samimi ve sıcakkanlı bir gençtir. Tüm Doğulu karakterler gibi sade bir yaşamdan hoşlanan Fahri, giyim ve kuşamına özen göstermez.

4.3.2.3. Karakteri ve Ruh Hali: Maneviyatı kuvvetli olan Fahri, Mevrure'nin ağzından fakir, samimi ve temiz duyguları olan bir erkektir. Öte yandan tanışır tanışmaz Mevrure'ye babasının sağ olduğunu iddia eden Fahri son derece iyimser ve olumlu hislere sahip bir Doğulu genci temsil etmektedir.

4.3.3. Nadir: Mevrure'ye babasını araması konusunda yardım eden genç.

4.3.3.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: Eserde sadece Nadir'in resmi bir yüze sahip olduğu ifade edilmiştir. Nadir'in yaşına ilişkin bilgi ise yoktur. Ancak Fahri'nin en yakın arkadaşı olması nedeniyle ona yakın yaşlarda olduğu söylenebilir.

4.3.3.2. Yaşam Biçimi: Diyun-i Umumiye'de memur olan Nadir, milli meselelere karşı hassas, alçakgönüllü ve sade bir yaşamdan hoşlanan karakteri temsil etmektedir. Fakir bir ailenin çocuğu olan Nadir, bu durumdan şikâyet etmez. Onun için önemli olan huzurlu bir yaşamdır. Kendi yaşam tarzına aykırı kişiler tarafından bile çok sevilen bir genç olan Nadir, çevresindeki herkesle iletişim kurar ve bu yolla zorda kalan kişilere yardım etmeye çalışır.

4.3.3.3. Karakteri ve Ruh Hali: Güler yüzlü bir genç olan Nadir, Nevin'in ağzından önemli bir mesele konuşulduğunda aniden ciddileşen bir insandır. O, aynı zamanda son derece sorumluluk sahibi, alçakgönüllü ve yardımsever bir gençtir. Ölüm döşegindeki Hatice'ye düşünmeden müdahale eden Nadir, elinden geleni yapmasına karşılık onu kurtaramamıştır.

4.3.4. Hayriye Hanım: Nadir'in annesi.

4.3.4.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: Hayriye Hanım, uzun boylu, saçları ağarmış ve yüzü kararmış bir kadındır. Eserde Hayriye Hanım'ın yaşına ilişkin bilgi ise yoktur.

4.3.4.2. Yaşam Biçimi: Hayriye Hanım da oğlu Nadir gibi maneviyatı kuvvetli bir karakteri temsil etmektedir. Öte yandan, annesi ölen ve Şişli'de zor günler geçiren Mevrure'ye annelik yapan Hayriye Hanım da oğlu Nadir gibi son derece yardımsever bir Doğulu temsil etmektedir.

4.3.4.3. Karakteri ve Ruh Hali: Eserde Mevrure'ye en çok içeren ve acıyan karakterlerden biri Hayriye Hanım'dır. Son derece merhamet sahibi olan Hayriye Hanım, Mevrure için elinden geleni yapar. O, bu yönüyle aynı zamanda oğlu Nadir gibi sorumluluk sahibi ve fedakârdır.

4.3.5. Mustafa Efendi: Cerrahpaşa'da oturan Mustafa Efendi üç çocuğun (Salih, Hatice Nurettin) babasıdır.

4.3.5.1. Fiziksel Özellikleri ve Yaşı: Eserde Mustafa Efendi'nin yaşına ilişkin bir bilgi yoktur. Oğlu Salih'in moruk olarak nitelendirdiği Mustafa Efendi sarı sakallı asude yüzlü ve gözlerinin içi gülen bir adamdır.

4.3.5.2. Yaşam Biçimi: Açık fikirleriyle tanınan bir Cami hocası olan Mustafa Efendi, aynı zamanda hovarda ve müsriftir. Bu nedenle kendisi, mahallede yeni fikirli hoca anlamına gelen con hoca diye anılmaktadır. Zaman zaman evinde çalgı çalan, her akşam pencere önünde gazel söyleyen Mustafa Efendi, çocukları Salih ile Hatice'nin Şişli'deki köşke gitmelerinden de rahatsızlık duymaktadır. Çocuklarıyla yaptığı konuşmada, gençlik döneminde hovardalık yaptığını itiraf eden Mustafa Efendi, o dönemde dahi camiye gidip ihtiyarların elini öptüğünü ifade eder.

4.3.5.3. Karakteri ve Ruh Hali: Mustafa Efendi, oğlu Salih'in ağzından çevresinde yeni kafalı görünmek istese de özünde mutaassıp bir kişidir. Bu bağlamda düşünüldüğünde Doğudan yana tavır alan biri olmasına rağmen yaşantı bakımından Mustafa Efendi'nin, Doğu ile Batı arasında kalmış bir karakteri temsil ettiği söylenebilir.

5. DEĞERLENDİRME

Peyami Safa'nın Türkiye'nin toplumsal değişiminden doğan bunalımını konu alan romanlarından biri olan 'Sözde Kızlar'da, Batılı tipler her türlü ahlaksızlığı yapabilen kötüyü, Doğulu tipler ise masumiyeti ve iyiyi temsil etmektedirler. Safa'nın bu romandaki Batılı karakterlerinden bazıları bohem bir yaşam sürmenin sonucunda bedenlen veya ruhen hastalanmaktadır. Hastalanan Batılı karakterlerden Behiç frengiye, Salih ve Hatice ağır depresyona, Nazmiye Hanım ve Nevin ise bunalıma girmişlerdir. Bunlar arasında Safa'nın Behiç'e yüklediği frengi hastalığı manidardır.

Literatürdeki adı, Syphiliz (sifiliz) olan bu hastalığın, halk dilindeki adından da anlaşılacağı gibi, Osmanlı toplumunda Avrupalılara ait olduğuna ilişkin bir algı vardır. Evliya Çelebi de Hollanda seyahatine yer verdiği kısımda bunu teyit eder. Evliya Çelebi, frengiyi Allah tarafından frenklere, başka bir deyişle Avrupalılara verilmiş bir hastalık olarak tanımlar (Eğnim ve Ertaş, 2011: 96). Bu bağlamda düşünüldüğünde Safa'nın da frengi hastalığını Batılılara özgü bir hastalık olarak gördüğü söylenebilir. Zira eserde Behiç, frengiye Avusturya'da kapılmış ve bu hastalığı Hatice'ye ve anne karnındaki çocuğuna bulaştırmıştır. Ayrıca Safa, bu tür hastalıkları insanın yaptıklarının cezası olarak görür. Romandaki tek istisna anne karnındaki çocuğun frengiye kapılmasıdır. Safa'ya göre, depresyon, frengi gibi rahatsızlar genellikle bohem bir yaşam tarzının neden olduğu hastalıklar arasında yer alır. Bu nedenle eserde Safa, Doğulu karakterlere bu türden hastalıkları yüklemeyiz. Eserde en güç durumda olan Mebrure dahi hiçbir hastalık geçirmez. Eserde o, sadece kaygılara sahip olan bir Doğuluyu temsil etmektedir. Bu yönden düşünüldüğünde Peyami Safa, bazı hastalık ve rahatsızlıklar bakımından Doğulu karakterlere, bunlardan bağışık olduklarını düşündükleri için üstünlük vermiştir. Safa, maddi bakımdan üstünlüğü ise Batılı karakterlere vermiştir.

Eserde, Salih ve Hatice kardeşler dışındaki tüm Batılı karakterler maddi bakımdan ya zengin ya da orta halin biraz üzerindedir. Nadir, Fahri gibi Doğulu karakterler ise fakirdir. Ancak Nadir ve Fahri fakirliği kendilerine dert etmezler. Onlar için önemli olan huzurdur. Cerrahpaşa'da yaşayan ve fakir bir aileden gelen Salih ve Hatice gibi karakterler ise maddi durumlarını kendilerine sorun edindikleri için Batılı karakterlere özenirler. Ancak Safa'ya göre, onların durumu zengin bir aileden gelen Batılı karakterlerden daha da vahimdir. Çünkü eserde özentisi bir yaşam süren Hatice bunun faturasını, intihar ederek, ağabeyisi Salih ise ağır psikolojik rahatsızlığa kapılarak ödemiştir.

Romadaki Doğulu karakterler ise ağır bir felaketle karşılaşmamakta, günlük hayatın içinde karşılaştığı bazı sorunları ise sahip olduğu manevi silahları sayesinde aşmaktadırlar. Mebrure'nin karşılaştığı sorunlar buna örnek olarak verilebilir. Özellikle Behiç'in tacizlerine maruz kalan Mebrure, kısa bir süre sonra Mebrure'nin sahip olduğu manevi gücün etkisinde kalan Behiç'in Mebrure'ye yaklaşma konusunda taktik değiştirmesiyle tacizlerinden kurtulmuştur. Ayrıca Mebrure'nin en sıkıntılı günlerinde maneviyatı kuvvetli olan Nadir ve Fahri ile tanışması onun tekrar huzura kavuşmasına ve birçok sorunun üstesinden gelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda düşünüldüğünde 'Sözde Kızlar' romanı, sosyolojik olarak da incelenmeyi hak etmektedir. Bu eser, sosyolojik bir bakış açısıyla incelendiğinde Safa'nın geleneksel ve modern öğelerin yansımalarını karakterler üzerinden yaptığı görülmektedir. Örneğin, romanda dinini, milliyetini sevmeyen mahallesine ve ailesine isyan eden kadın 'tango' olarak adlandırılmıştır. Dolayısıyla romanda Batılı unsurlar daha çok kötüyü ve kötüye sürükleyeni, Doğulu ve muhafazakâr unsurlar ise huzuru ve kurtuluşu temsil etmektedirler. Bu yönüyle düşünüldüğünde Safa'nın Türkiye'nin yeni modernleşme denemesini tam bir hayal kırıklığı olarak nitelendirdiği görülmektedir. Safa, bu nedenle Doğunun gelenekseliği ve ruhu üzerinde karar kılmıştır.

'Sözde Kızlar' romanında da görüldüğü gibi Peyami Safa için Doğulu ruh ve kalp, Batılı ise beden ve madde demektir. Mebrure'ye göre, Fahri 'tertemiz saf bir ruh'tur. Fahri'nin Mebrure'ye aşkında olduğu gibi, Doğulunun aradığı hazlar da bedenin değil, ruhun hazlarıdır. Zira Fahri Mebrure'ye bir beden olarak bakmaz. Bu bağlamda düşünüldüğünde Peyami Safa'nın, Batı-Doğu karşıtlığını madde ve ruh karşıtlığı şeklinde ele aldığı anlaşılmaktadır (Moran, 2015: 223- 224).

'Sözde Kızlar' romanına genel bir bakış açısıyla bakıldığında bu eserin, Peyami Safa'nın muhafazakâr tutumunu gösterdiği görülmektedir. Ancak böyle bir tutuma sahip olması Safa'nın Batı karşıtı olduğu anlamına gelmez. Zira Safa'nın ideal tipi olan Mebrure, İzmir Amerikan Koleji'nde eğitim görmüş bir karakteri temsil etmektedir. Ancak romanda görüldüğü gibi Mebrure, Batı'nın sadece iyi meziyetlerini aldığından kendi özünden uzaklaşmayan Doğulu bir karakterdir. Ancak Safa, Türk toplumunda Mebrure gibi kişilerin, başka bir deyişle Batı Medeniyetinin gelişmesine neden olan unsurları kavrayan insan sayısının az olduğunu iddia eder. Ona göre, Türk

toplumunun büyük bir bölümü Batılılaşmayı, Mebrure'nin aksine, oldukça çarpık algılayıp yaşamıştır. Yanlış Batılılaşma, Batının da olduğu gibi yanlış anlaşılmasına neden olmuştur. Zira Türk toplumunun büyük bir bölümü Batı'yı Batılılardan değil, Batılılaştığını iddia eden Doğululardan tanımaya çalışmıştır. Bu yönüyle ele alındığında 'Sözde Kızlar' romanının tezi, "Batı Uygarlığını ve Batılıları yanlış tanımak, yanlış bir Batılılaşma sürecinin yaşanmasına neden olmaktadır" biçiminde özetlenebilir.

KAYNAKÇA

- Aygün, M. (2010). *Mümtaz Turhan ve Batılılaşma Tartışmaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aytaş, G. (2002). Batılılaşma Maceramızda Türk Romanına Yansıyan Tipler. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(22), 199- 220.
- Çakmakçı, S. (2014). Gösterişçi Tüketim Bağlamında İki Alafranga Züppe Tipi: Bihruz Bey ve Felatun Bey. *Turkish Studies*, 9(9), 335- 350.
- Demir, F. (2012). Batılılaşma İzleğinin Edebiyata Yansımaları Bağlamında Edward Said'in Şarkiyatçılık Adlı Eseri, Uluslararası Katılımlı Bilim ve Kültür Sempozyumu. 18-20 Nisan, Batman.
- Ertaş, M. ve Eğnim, K. (2011). Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Hastalıklar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 83- 107.
- Mardin, Ş. (1995). *Makaleler 4- Türk Modernleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Moran, B. (2015). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Safa, Peyami. (1990). *Sözde Kızlar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Turhan, M. (1969). *Kültür Değişmeleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

